

Posudek bakalářské práce
Michaela Krausová:
Grassroots v internetovém věku

Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova, červen 2018

Úvod

Narůstajícím problémem dnešních studujících je snaha si průběžně během studia přivydělávat, někdy ve snaze pomoci rodičům, někdy se záměrem vytvořit si jistý provozní nadstandard. Vcelku pozitivní snaha však často vede k převrácení priorit, kdy studentka nebo student jaksi automaticky upřednostňuje pracovní povinnosti před studijními a nechápe, která činnost má mít v dané fázi ontogeneze přednost. Hořkosladké podoby nabývá problém v okamžiku, kdy má mimoškolní aktivita podobu chvályhodného občanského angažmá ve veřejném prostoru. V případě **Michaely Krausové** je problém vyostřen ještě dál: Michaela je aktivní členkou Pirátské *politické* strany (hnutí), od posledních voleb dokonce parlamentní. Osobně si cením nejen samotné aktivity, ale především toho, že se Michaela za vydatné pomoci vedoucího její bakalářské práce Mgr. Václava Tollara, Ph.D., podařilo skloubit stranickou práci s výzkumem tak, že v době studia prodloužené o na FHS celkem běžný násobek pomohla českým a islandským Pirátům nebo Pirátům obecně analyzovat provoz jejich stran v závislosti na některých obecnějších principech a současně napsala práci, která přináší nové poznatky a je velmi dobře obhajitelná.

1. Obsahová stránka

Práce je členěna klasicky na teoretickou rešerši a kritickou analýzu několika klíčových pojmů, poměrně rozsáhlou metodologickou část a část empirickou, popisující průběh výzkumu a jeho závěry. V krátkém, ale výstižném úvodu se čtenář doví nejen to, co text přináší obsahově, ale velmi rychle se seznámí i s autorkou a způsobem, jakým jej bude provázet svými myšlenkovými pochody i výzkumnou prací. Závěr pak shrnuje skutečně ty nejdůležitější poznatky a přínosy.

2. Práce s literaturou

Z povahy tématu musela Krausová pročíst alespoň několik titulů politologických (Barša, Císař; Kubáček; Heywood), použité metody jsou podloženy literaturou antropologickou (Geertz) nebo etnografickou či sociologickou (Frič, Vávra) a konečně uvádí několik málo základních metodologických titulů (Miovský; Šanderová, Miltová) nechala si však také dobře poradit (Novotná) a využila dobře připravené metodologické předměty (SVIP). Tím mám na mysli hlavně publikace knižní. Tam, kde potřebuje informace o klíčových problémech své práce (zejména samozřejmě *grassroots* – Pospíšilová), pracuje především s časopiseckými nebo internetovými zdroji, k tématu pečlivě dohledala dvě bakalářské, jednu diplomovou a jednu disertační práci a dostatečný počet cizojazyčných titulů. V případě obecnějších koncepcí by bylo možné studovat nepřeborné množství dalších publikací, ty zvolené však lze pokládat za reprezentativní a jsou vybrány dobře (Heywood; Geertz; Petrusek, Miovský). U specializovaných témat jsou zdroje opět vybrány dobře, ač není jejich soubor jistě úplný, jsou jistě reprezentativní a typologicky bohaté – až snad na tematicky vzdálenější Nedbálkovou, ale její jediná citace je dobrým metodologickým postřehem a zjevně dobrou inspirací. Krausová vytěžuje své literární zdroje i respondenty efektivně, dobře parafrázuje, interpretuje i cituje. Velmi pěkně dokáže odlišit názor a přínos vlastní od přejímaného a cizí myšlenky komentuje tak, aby mohl čtenář sledovat nejen linii jejích myšlenkových pochodů, ale i váhu její důkazní argumentace. Bohatý a funkční poznámkový aparát, citace a odkazy splňují nároky na bakalářskou práci.

3. Formální stránka

Práce má při celkem standardní úpravě rozsah plně odpovídající bakalářské úrovni (55 stran, odhadem jistě nejméně 65 normostran). Postrádám abstrakt a klíčová slova, což je *snad* v bakalářské práci možné, ne však pochvalyhodné.

Michaela ve své upřímnosti neopomene v úvodu poděkovat celému zástupu lidí, až má čtenář obavu, že dojde i na domácí zvířenu. Je to i věc vkusu a obmyšlení si díky jistě zaslouží; v případě Honzy, Jarmily, Martina a Samuela, jež Michaela ve své bezelstnosti poctivě uvádí, však vyvstává otázka, zda jde ještě o samostatnou práci. Jako profesionální publicistka nebo politička bude mít Krausová lektora, korektora, redaktora či jazykového poradce zcela legitimně a sám jsem toho názoru, že dobrý redaktor znamená pro dobrý výsledný text nesmírně mnoho a je jen nutno zaplakat, že vinou trhu, jazykové pokleslosti a výpočetní techniky tato profese zvolna vymírá. Ani Michaelini korektoři však nepracovali příliš pečlivě: dokladem je množství sousloví, kde vztah adjektivum – substantivum a jejich koncovek je teoreticky možný, v dané větné konstrukci však chybný, což automatické opravy Wordu, na něž se Michaela i korektor spolehli, neidentifikuje. Příklady:

„funkci“ místo „funkcích“ (str. 30); sérii místo sérii (str. 30); „neformálním jednání.“ (str. 36); „na pirátských akcí.“ (str. 37); „nad rámec svého běžné zaměstnání“ (str. 38); „ve facebookový skupinách“ (str. 45); „při kontaktních kampaní“ místo „při kontaktních kampaních“ (str. 47); „konstruktivní odpovědi“ místo „konstruktivních odpovědí“ (str. 49); „v osobním rovině“ (str. 50); všechny tyto případy svědčí o tom, že Michaelini korektoři příliš spoléhají na automatický korektor WORDu...

V textu je i řada překlepů („přelokládám“ (str. 25); neformání (str. 36), „složitou hiearachickou“ (str. 39); „intezivněji“ (str. 42); „dobrovolníci“ místo „dobrovolnictví“ (str. 47); „piráctví“ (str. 50) aj., občas chyby v interpunkci (hned první souvětí (jinak vtípně zařazené): „K čemu psát dlouhý text, když se pointa vyžradí hned na začátku? Poutavější je přece text, při jehož čtení čtenář až do konce s napětím očekává řešení.“ Skutečně, někteří studenti by nejraději psali své texty jako svého druhu detektivky, (Šanderová, 2005, s. 62): chybějící tečka, levá jednoduchá uvozovka – nebo přebývající pravá; poslední věta celého textu postrádá tečku...

Dílčí poznámky k pravopisné, mluvnické a stylistické uzanci. Kodifikace už (bohužel!!) asi připouští psaní *diskuze* se „z“, krátký tvar 3. os. pl. sloves 4. třídy vzor sází, užívání „ale“ namísto „však“ („Slovy ale výsledek prezentovali jako dobrý,...“ (str. 18) – lépe „však“), anglismy: „studený čumák“ (čumáci) i v odborném textu osvěží, „top v lidské civilizaci“ už méně... (str. 21), stále ještě snad rozlišujeme standard, nikoli standart (str. 17), skloňujeme náležitě číslovky („tří“, nikoli „třech“ (str. 7), a dodržujeme správné psaní uvozovek (tvar, poloha nahoře resp. dole – pravidelně chybně v poznámkách pod čarou), ve srovnání užíváme „než“, nikoli „jak“ („více jak“ místo „více než“ [str. 26, 41])

Lépe psát „Východní Evropa“ s velkým „V“ – jde o geopolitický termín (str. 17); stylistické neobratnosti: „Zmátl mě, když se představil jako Island’an.“ (str. 17) Dagur zmátl autorku svým tričkem, nikoli představením – proto lépe „překvapil mne...“ apod.

Nepřejímat nekriticky: napravuje-li Slovák Pavol Frič slovy „ulévácký, ulévák“ (str. 11) češtinu, je třeba naopak opravit Friče...

V jednotně upraveném seznamu literatury chybí oproti normě vydání a počet stran. Typograficky je práce jednotně a pěkně upravena, snad až na zbytečné střídání typů písma v nadpisech a ve vlastním textu.

Dílčí závěr: obecně soudím, že zejména na humanitní fakultě by měla být autorka / autor za svůj text odpovědná úplně: „sám si píšu, sám koriguju“, s výjimkou dopomoci např. s *islandštinou*.

Živý, nekomplikovaný a neformální styl autorky dobře koresponduje s „neformálními aspekty“ tématu, je čtivý a funkční: Michaela čtenáře skutečně dobře vede a v souladu se současnými tendencemi nerespektuje schémata vědeckého článku, seznamujícími čtenáře se zjevenými pravdami výsledků bádání, jichž přece při dobré volbě metod s neúprosnou logikou *muselo* být dosaženo, ale naopak od počátku i průběžně velmi pěkně reflektuje svou badatelskou pozici, uvědomuje si její přednosti i omezení, nebojí se výslovně a většinou s přesvědčivým zdůvodněním měnit názor. (Jen občas své angažmá poněkud přežene: „Ani předtím jsem nechtěla a nechci ani dnes nečinně přihlížet, jak zkorumpovaní politici rozkládají a rozkrádají tuto zem.“ [str. 16]).

Tento odstavec je v plné míře i metodologickým hodnocením a mohl by být umístěn i v následující kapitole. Na toto místo jej umísťuji proto, že osobní přístup souvisí i s osobním slohem a

Michaela dokáže svůj text ozvláštnit jak lexikálně („studení čumáci“), tak mluvnicky (pěkně použitý náhlý dramatický prézens historicus v kurzívě na str. 19, kde dokládá průběh (počátek) svého výzkumu).

4. Celkové hodnocení

Již od počátku autorka správně a záměrně střídá velké a malé počáteční písmeno (grassroots × Grassroots; dále i „GR“), vcelku správně (a vědomě) používá množné číslo podstatného jména „Grassroots“ v jednotném čísle. Klíčový problém je jako u mnoha soudobých jevů dynamicky se rozvíjející reality v *překladu*. Dobře, lze se rozhodnout pojem nepřekládat a správně to bylo řečeno explicitně, hůře už zdůvodněno. Výhodou originálního znění je manifestovaná povaha odborného pojmu, sousloví (terminus technicus), nevýhodou zaplevelování češtiny (málokdo si uvědomuje, že rodilí mluvčí v angličtině se také nějak musejí s touto dichotomií vypořádávat a nemají k dispozici „pohodličko“ anglismů; je hodno úvahy, jak se s touto situací sama angličtina vyrovnává a pravděpodobně studie na toto téma již existují).

Velmi pěkné ukázky lze nalézt na stránce <https://cs.glosbe.com/en/cs/grassroot> 27.8.2018 18:48, kde je znázorněno, že a jak je nutné překládat výraz *kontextuálně* a dokonce někdy i *mnoha* způsoby. Potíž samozřejmě nastává, chceme-li pojednávat o pojmu samotném: pak jsme *nuceni* nalézt překlad. Osobně bych volil v obecném smyslu slovo „základna“, v užším významu výraz „občanské kořeny“ nebo „občanská základna“, v konkrétní denotaci na zcela určitou místní organizaci bych nepřekládal. Překlad má samozřejmě jako vždy v obdobných případech výhody (je česky, tudíž srozumitelný) i nevýhody (viz výše).

Domnívám se, že jednou z inspirací ke vzniku pojmu Jsou Stébly trávy (v novějších překladech, doslovněji a hůře, „Listy trávy“ Walta Whitmana (srv. např. HENKEL, SCOTT. *Leaves of Grassroots Politics: Whitman, Carlyle, and the Imagination of Democratic Vistas. Walt Whitman Quarterly Review*, Volume 27, Number 3, 2010, pps. 101–126

<https://ir.uiowa.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1912&context=wwqr> 27.8.2018 18:44

Z teorie Michaela vyteží 3 znaky GR – dobrovolnictví, neformálnost, místní příslušnost, 3 paradigmaty: neziskové – altruismus, volnočasové – učení a zážitek, občanské – zlepšit společnost společně a s dělbou práce a 2 typy GR: reflexivní a kolektivní; se vším dále ve výzkumu a interpretaci vydatně pracuje. Asi nejsprávnější charakteristikou je GR jako „spontánně vzniklé hnutí dobrovolníků“.

Důležité je samozřejmě i *negativní vymezení*: grassroots demokracie není jen participace a už vůbec se nerovná (není totožná s) přímé demokracii – naopak atributem je aktivita dobrovolníků, a to místních.

Michaela je vůbec náležitě svědomitá v práci s pojmy (ostatně práce je na tom založena): např. stručně, hezky a správně definuje obsah pojmu „radikální“ (což dnes vůbec není samozřejmé). Někdy naopak přejímá nekriticky. Např. citace i intence Friče a Vávry působí místy jako vnitřně značně rozporné: „Slabá pozice ČR v oblasti neformálního dobrovolnictví však nemusí být dána jen relativně silnou kulturou separace, nízkou sociální soudržností a převládajícím postojem spoléhat se na stát. Pro postkomunistické země je typická poměrně nízká důvěra ke státním institucím a institucím veřejné správy vůbec“ (Frič a Vávra, 2012, s. 48) (str. 10 in Krausová). Spoléhání na stát × nedůvěra k němu je rozpor: ne, že by to nemohlo ve specifických podmínkách postkomunistických režimů částečně platit, ale je třeba to reflektovat.

Některé dílčí nedostatky k diskusi:

„Náročnost kampaně a limitní vytížení, pro které jsem se na úkor studia rozhodla, paradoxně dopomohly k prohloubení výzkumu. Začala jsem si totiž po několika měsících od svého návratu z Islandu uvědomovat, že není vše tak, jak se mi zdá, a že jsem si z touhy po něčem mimořádném univerzálně funkční islandský model fungování Pirátské strany značně zidealizovala. Byla jsem slepá k informacím, které nepodporovaly mou představu o harmonickém efektivním kolektivu.“ (str. 22).

Autorka konstatuje výsledek, pocit, ale ne zcela dostatečně dokladuje, jak k němu dospěla, např. na příkladech.

První rozhovory se Michaela rozhodla nevyužít: čtenář implicitně tuší, proč (a přiznaný předvýzkum je zcela legitimní postup). Autorka popisuje změny svého mínění a pohledu na islandské Piráty, ale měla by přece jen lépe zdůvodnit, proč je druhá „pravda“ lepší než první.

„Slangová podoba (rozhovorů) je záměrná.“ (str. 24) – ani ne slangová, ale *autentická*, resp. snaha o co nejautentičtější překlad.

Postrádám kritéria záměrného výběru informantů (str. 24).

Odlišení hnutí – strana vůbec nemusí spočívat v míře organizace, ale v úsilí o moc, resp. *politickou moc*, tedy i o participaci na formálních politických strukturách (str. 29).

Pozn. 19 na str. 35 o dobrých platech: chybí diskurs o výši platu poslanců (zastupitelů) ve srv. s běžným průměrem Island, Česká republika).

Závěrem:

„Pospíšilová vnímá grassroots jako „druh dobrovolnictví“ (str. 7): proč ne, ale v historii je řada situací, kdy někdo položil základy něčeho nezáměrně, aniž by si toho byl vědom, a všichni následníci se na jeho roli shodnou. Chápe-li Krausová GR jako záměrnou vědomou činnost, participaci, měl by tento moment být v závěru zdůrazněn (ale implicitně je a asi jsem už poněkud hnidopišský). Ano, GR je možno chápat i jako jakousi autentickou formu subsidiarity (což představuje drobný teoretický přínos). Přínosem je i funkční produktivní srovnávání až metodologická konfrontace reálného a virtuálního světa politické strany nebo hnutí.

Závěr práce je dobře napsaný a správně zahrnuje jen ta nejdůležitější zjištění.

Přes vše uvedené se domnívám, že výklad samotného pojmu „grassroots“ není to nejdůležitější. Podle mého názoru spíše jen poskytl Michaela Krausové dobrou záminku a pevný bod k zamyšlení nad novými podobami dobrovolnictví, politických hnutí a stran a jejich vztahu k virtuálnímu světu. Produktivní funkční srovnávání až metodologická konfrontace reálného a virtuálního světa je sama o sobě cenná. Bakalářskou práci proto cením spíše jako velmi zajímavou, osobitou a přitom badatelsky přesvědčivou sondu do života islandských a českých Pirátů, v níž autorka osvědčila schopnost odborně pracovat s literaturou i v terénu a kriticky hodnotit závěry.

Ze všech uvedených důvodů přes uvedené výhrady s přesvědčením i potěšením **doporučuji bakalářskou práci k obhajobě** a navrhuji **hodnocení výborně**.